

Miten perusoikeudet toteutuvat hankinnoissa

Kansalainen hankintalain hetteikössä - seminaari

Johtaja Riitta Särkelä, 14.1.2013

SOSTE

Suomen sosiaali ja terveys ry
Finlands social och hälsa rf
Finnish Society for Social and Health

Perusoikeuksien ja sisämarkkinavapauksien jännite

SOSTE

Suomen sosiaali ja terveys ry
Finlands social och hälsa rf
Finnish Society for Social and Health

Jännitteinen lähtökohta - onko tasapaino mahdollinen ?

- EU:n perusvapaudet (mm. palvelujen vapaa liikkuvuus) ja perusoikeudet jännitteisessä suhteessa toisiinsa
- Hankintalainsäädäntö tukee sisämarkkinoiden kehittymistä, palvelumarkkinoita ja toimijoiden yhdenvertaista kohtelua
- toimijan juridisella asemalla ei merkitystä (järjestöt=yrietykset)
- PL perusoikeudet turvaavat ihmisten sosiaalisia oikeuksia, mutta myös elinkeinovapautta
- EY-tuomioistuimen ratkaisut tehty pääsääntöisesti sisämarkkinavapauksien, ei perusoikeuksien lähtökohdista
- EU:n perusoikeusasiakirja juridisesti sitova → onko vaikutusta EY-tuomioistuimen tulkintoihin jatkossa?

Jännitteinen lähtökohta - onko tasapaino mahdollinen ? ²

- Sosiaali- ja terveydenhuollon erityislainsäädäntö täsmentää perusoikeuksia
- Sosiaali- ja terveystieteelliset tavoitteet helposti toissijaisiksi kilpailuttamisessa mm. terveyden edistämisen ja avohuollon ensisijaisuus
- Sosiaalipalvelujen alueelle kehittynyt markkinoita, mutta niitä ei ole koko maassa ja kaikilla palvelualueilla; mitkä suojamekanismit?
- Järjestöjen ja pienten yrittäjien intressit yhteisiä
- Monituottajamallia tarvitaan ja sitä vahvistettava

Kilpailuttamisen vaikutuksista suhteessa perusoi- keuksiin

SOSTE

Suomen sosiaali ja terveys ry
Finlands social och hälsa rf
Finnish Society for Social and Health

Julkisen vallan vastuu perusoikeuksista

- Kunnilla sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisvastuu
- Tuottaminen: kunnat itse, yhdessä, järjestöt, yritykset
- Päätetäänkö kuntien palvelustrategioissa?

- Suurin osa suomalaisista iästä ja asemasta riippumatta kannattaa julkisia sosiaali- ja terveyspalveluja
- Valmius maksaa enemmän veroja niiden turvaamiseksi
- Julkiset palvelut tukevat eniten niitä, joilla hyvinvoinnin vajeita
- Asuinkunnan nykyisiin sosiaali- ja terveyspalveluihin tyytyväisiä n. 2/3 suomalaisista
- Tyytyväisiä etenkin laatuun, erityisesti palveluja käyttäneet (Kansalaisbarometrit 2009 ja 2011)

Oikeus riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin

- PL 19 § Oikeus sosiaaliturvaan

” Jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon.

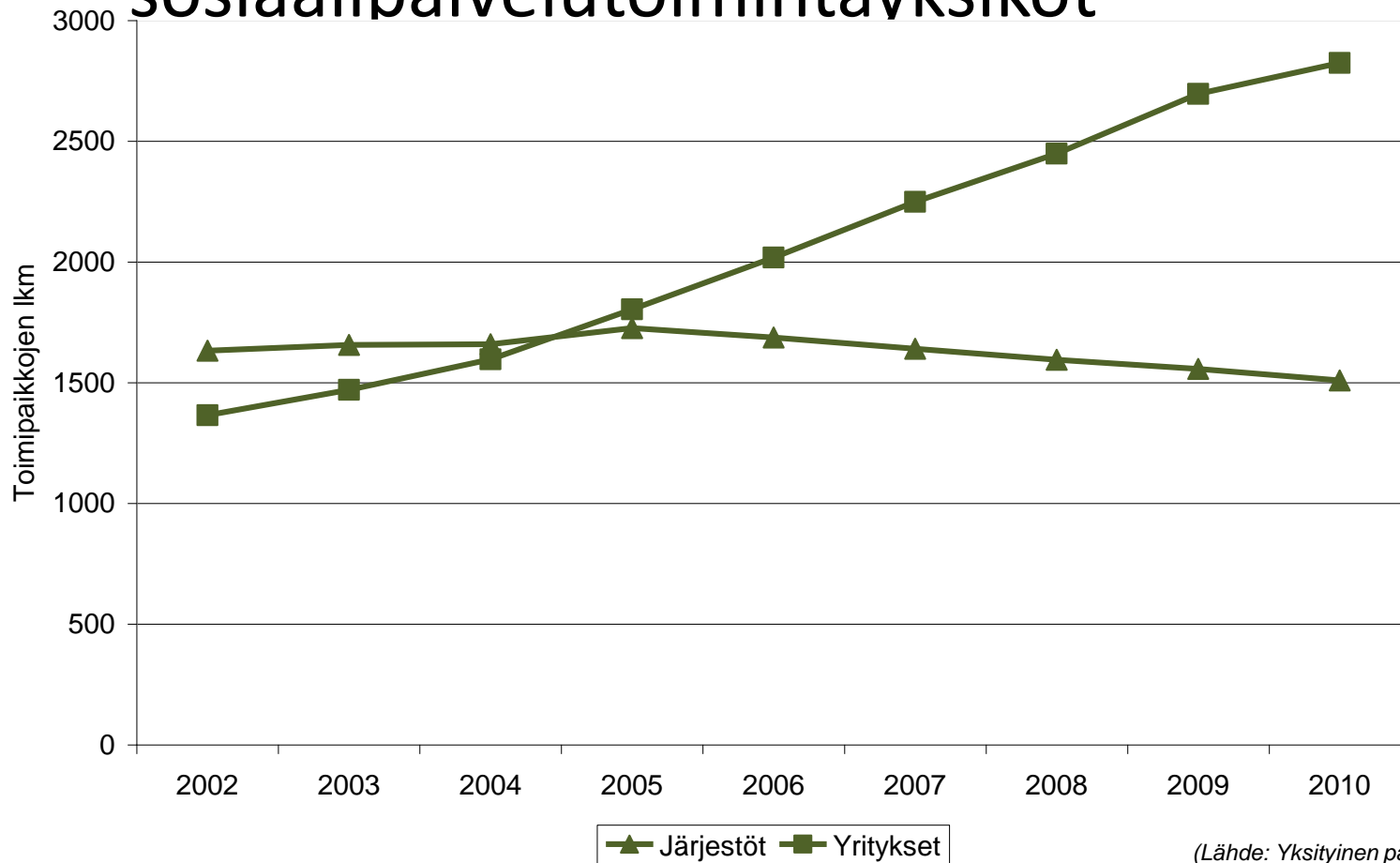
Julkisen vallan on turvattava ... jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistettävä väestön terveyttä...tuettava perheen ja muiden lapsen huolenpidosta vastaavien mahdollisuuksia turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu ... edistää jokaisen oikeutta asuntoon ja tukea asumisen omatoimista järjestämistä.”

Toteutuuko saatavuus ja laatu? ¹

- Yhdenvertainen saatavuus ei toteudu
- Ei voida osoittaa yksiselitteisesti kilpailuttamisen parantaneen tai heikentäneen palvelujen saatavuutta
- Hankintalain mahdollisuuksia suorahankintaan ja neuvottelumenettelyyn ei käytetä riittävästi turvaamaan saatavuutta
- Järjestöjen merkitys palveluntuottajana pienentynyt sisämarkkinasääntelyyn liittyen, monilla erityisalueilla edelleen suuri
- Yritykset eivät ole korvanneet järjestöjen osuutta
→ palveluaukot erityispalveluissa lisääntyneet
- Sallittuja suoja mekanismeja ei käytetä esim. SGEI

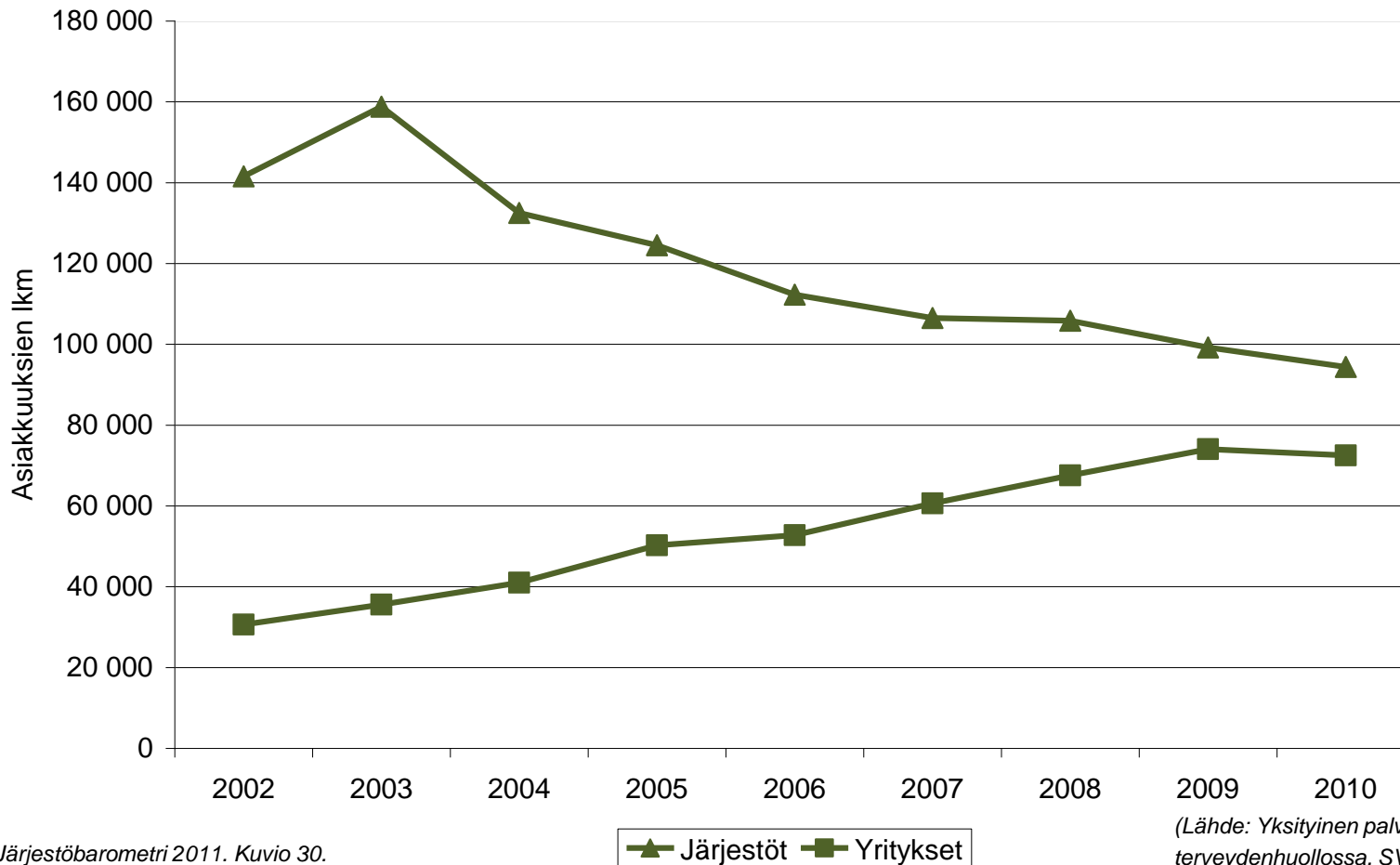
Järjestöjen ja yritysten sosiaalipalvelutoimintayksiköt

Järjestöbarometri 2011. Kuvio 29.

(Lähde: Yksityinen palvelutuotanto sosiaali- ja terveydenhuollossa. SVT, Sosiaaliturva. THL)

Järjestöjen ja yritysten sosiaalipalvelujen asiakkuudet

Järjestöbarometri 2011. Kuvio 30.

(Lähde: Yksityinen palvelutuotanto sosiaali- ja terveydenhuollossa. SVT, Sosiaaliturva. THL)

Toteutuuko saatavuus ja laatu? ²

- Sosiaali- ja terveystalvelujen laadun keskeinen tekijä asiakas- työntekijäsuhde ja sen jatkuvuus, palveluketjujen eheys ja jatkuvuus
  - Kilpailuttamisen vaikutuksia:
    - Asiakas- / hoitosuhteiden jatkuvuudessa katkoksia (83%)
    - Palvelun hinta noussut ainoaksi kriteeriksi (82%)
    - Kilpailutettu palvelu ei mukaudu asiakkaan palvelutarpeen muutokseen (68%)
    - Palveluketjut katkeavat (76% (Sosiaalibarometrit 2009-2011 ja Järjestöbarometrit 2010-2011))
- Palvelujen laatu vaarantuu

Itsemääräämisoikeus, vaikuttamis- mahdollisuudet ja yksityisyys

- Yksityiselämän suoja ”Jokaisen yksityiselämä...kotirauha on turvattu” (PL 10§)
- Vaikuttamismahdollisuudet omaan elämään ja itseä koskeviin päätöksiin (PL 14§)
- Kilpailuttamisessa palveluntuottaja ja työntekijät voivat vaihtua; sopimusten kestot lyhentyneet
- Palvelunkäyttäjiä ja omaisia ei kuulla riittävästi
- Ihmisiä irrotetaan yhteisöistään, yritetty erottaa jopa puolisoistaan
- laitoksia kodinomaisten sijaan → vaarantuuko yksityisyys?

Lopuksi

SOSTE

Järjestöbarometri 2011.

Suomen sosiaali ja terveys ry
Finlands social och hälsa rf
Finnish Society for Social and Health

Perusoikeudet eivät kauppatavara

- EU:n perusvapauksien ja perusoikeuksien parempi tasapaino välttämätön kestävän EU:n kannalta
- Kuluttajuus → kuluttajansuoja vs. perusoikeudet
→asiakkaan ja potilaan oikeudet
- Perusoikeudet toteutuvat puutteellisesti, vain hankintaprosessien ”fiilaus” ja osaamisen parantaminen eivät ratkaise ongelmia
- Sosiaali- ja terveyspalvelut perusoikeus ja investointi hyvinvointiin, ne turvattava suhteessa hankintoihin
- Kilpailuttamiselle rajoja ja suojamekanismit käyttöön